

AB TYP KULTURKAPITAL (SVB)

Musiksektorns Internationalisering

Redogörelse av arbetet med att utveckla ett underlag för Statens musikverks strategi för internationellt kulturutbyte.

Tomas Bokstad, Yvonne Rock, Pratik Vithlani

2011-12-20

Bakgrund

TYP kulturkapital (TYP) har under hösten 2011 haft i uppdrag av Statens musikverk att utveckla ett underlag för att genomföra en strategi för internationaliseringen av det fria musiklivet. Genom Statens musikverks avdelning Musikplattformen ska myndigheten stödja och utveckla det fria musiklivets internationalisering bl.a. genom anslagsgivning och koordinerande insatser.

Kärnfrågan som ställdes i uppdraget var; *"Hur ska det internationella arbetet utvecklas för det fria musiklivet?"*. För att besvara frågan genomförde TYP under hösten flera informationsinsamlade insatser.

1. En genomgång av tidigare och nuvarande insatser inom området på statlig nivå som påverkar nuläget. De internationella strategier som finns på politisk nivå (främst hos Kulturdepartementet). Bland myndigheter som berörs kan nämnas f.d. Rikskonserter, Statens kulturråd, Svenska institutet och Konstnärsnämnden.
2. En genomgång av strategier och eventuella program för internationalisering hos regionala instanser, särskilt Västra Götalandsregionen, Norrbotten och Region Skåne.
3. 60 djupintervjuer med personer från alla delar av musiksektorn. Se lista på intervjuade personer i bilaga 1.
4. En enkät riktad mot det fria musiklivet kring hur de idag förhåller sig till det internationella arbetet. (bilaga 2)

Ovanstående informationsinsamling syftade till att identifiera vilka behov och önskemål som finns kring det internationella arbetet. I praktiken har arbetet mynnat ut i att identifiera en serie flaskhalsar som bör adresseras.

Denna kartläggning kompletteras med en sammanfattande Powerpoint-presentation som användes under en workshop med det konstnärliga rådet (bilaga 3) som vi hoppas underlättar läsningen av detta dokument.

Analytiskt ramverk: Mjuk infrastruktur

Ambitionen med denna kartläggning har varit att se musiksektorn ur ett systemperspektiv. Helt enkelt att se och förstå sambanden mellan politiken, statliga myndigheter, regionala/lokala institutioner och det fria musiklivet. Det är alla dessa perspektiv som skapar förutsättningar och former för personer att verka inom musiksektorn.

Dessa gemensamma förutsättningar kan ses som den mjuka infrastrukturen för musiksektorn. Konceptet mjuk infrastruktur förekommer främst inom samhällsplanering, (hållbar samhällsutveckling), IT och innovationsforskning. I korthet syftar begreppet till att skapa en struktur och förståelse för regelverk, policy, styrning, strukturering och organisering av gemensamma resurser, innehåll och socialt kapital.

Den mjuka infrastrukturen bör göra det möjligt för aktörerna att agera. I detta sammanhang syftar vi t.ex. till att kulturpolitiska mål, instruktioner och förordningar, riktlinjer för anslagsgivning, verksamhetsutformning, regionala kulturplaner, regleringsbrev och uppdrag till myndigheter och regionala institutioner gemensamt formar den mjuka infrastrukturen som personer inom det fria musiklivet måste förhålla sig till för att kunna verka.

Vilka vi träffat

Att överhuvudtaget göra ett urval som på ett representativt sätt speglar musiklivet är förstås nästan omöjligt p.g.a. sektorns stora bredd. Det har däremot varit viktigt att träffa så många personer som möjligt som alla på olika sätt har erfarenheter och en inverkan på hur det fria musiklivet kan agera i relation till det internationella arbetet.

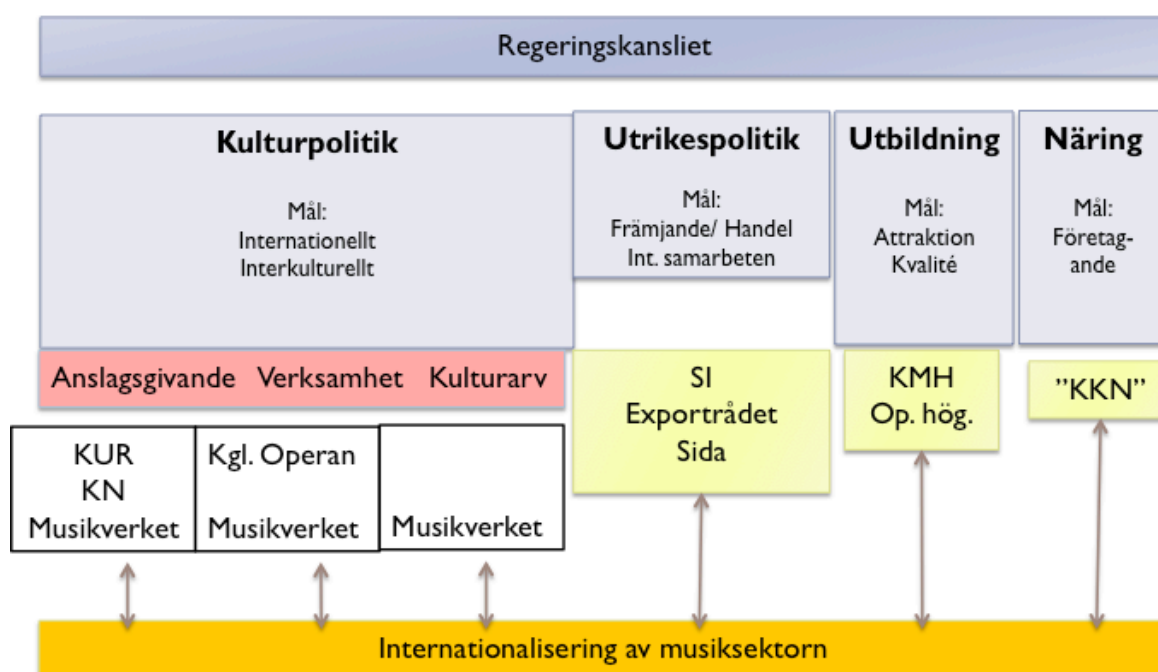
I arbetet har vi medvetet undvikit att definiera var en aktör hör hemma eftersom det ofta är så att samma person har flera olika roller. Men för att förståelsen av arbetet ska bli bättre har vi delat in de personer vi träffat i några grupperingar;

- Myndigheter
- Västra Götalandsregionen
- Region Skåne
- Mellanled
- Utövare
- Statens musikverk
- Länsmusik/Sveriges radio/branschorganisationer

Den bild som träder fram är komplex och för att agera inom området krävs stor kunskap av aktören om de olika strukturer och rådande system som existerar.

Statens musikverks position ur ett nationellt perspektiv

Statens musikverk är en myndighet som sorterar under Kulturdepartementet, men det finns även andra departement och myndigheter som **påverkar** Statens musikverks och därmed även Musikplattformens arbete kring utvecklingen av internationell verksamhet. Figuren nedan är översiktlig och syftar till att ge en överskådlig bild av målsättningar och drivkrafter som kan påverka Statens musikverk och internationaliseringen av musiksektorn.

Statens musikverk har att förhålla sig till de kulturpolitiska målsättningarna kring internationellt och interkulturellt utbyte, men påverkas givetvis även av flera andra politikområden. För att ytterligare komplicera bilden har Statens musikverk en anslagsgivande del, Musikplattformen, som även ska vara koordinerande (m.a.o. verksamhet) och dessutom finns en stor kulturarvsverksamhet genom t.ex. Teater- och Musikmuseet.

Här tar vi upp tre andra departement - UD, Utbildnings- och Näringsdepartement – som på olika sätt potentiellt påverkar Statens musikverks internationella arbete. UD:s målsättningar kring främjande, handel och internationella samarbeten representeras av de tre myndigheterna Svenska institutet, Exportrådet och Sida.

Inom utbildningsområdet är målsättningarna mindre tydliga för oss, men uttrycks bl.a. som "... Sveriges attraktionskraft som kunskapsnation" och "... viktig för att utveckla kvalitén i utbildningen" (båda citaten kommer från www.regeringen.se).

Vad gäller Näringsdepartementet ser vi framför allt ökat företagande manifesterat bl.a. genom satsningen på kulturella och kreativa näringar (inklusive de myndigheter som sorterar under Närings- och Kulturdepartementet) och det råd för kulturella och kreativa näringar som bildats.

Sammantaget ett lapptäcke av målsättningar, ägare och drivkrafter som Statens musikverk behöver ta hänsyn till i sin verksamhet.

Vår förståelse av musiksektorn

Det har gjorts flera utredningar kring musiksektorn under de senaste åren. Den kanske mest omfattande är "I samspel med musiken" (SOU 2010:12) som ger en god överblick av nuläget inom musiksektorn, både kring statens insatser och i beskrivningen av enskilda aktörer. Utredningen tar fasta på ett antal led från upphovsperson till slutkonsument, ett så kallat värdekedjeperspektiv, där utredningen resonerar kring behovet av koordinering av musiksektorn och anslagsgivningen.

En central utmaning som påpekas är att alla delar av värdekedjan kan överlappa och samma person eller verksamhet kan kombinera flera roller. Ett exempel är floran av upphovsrättshavare där STIM (Svenska tonsättares internationella musikbyrå) har sammanlagt 64 874 anslutna rättighetshavare varav 2 654 är förlag.

Upphovsmanorganisationer som SKAP (Sveriges Kompositörer av Populärmusik) och FST (Föreningen svenska tonsättare) har 950 respektive 358 medlemmar. En undersökning ("Konstnärernas inkomster" 2009) från Konstnärsnämnden definierar 1273 personer som musikaliska upphovsrättshavare. Svårigheten att kvantifiera och definiera funktioner och roller gör musiksektorn komplex och det återspeglas i de offentliga stödsystemen till musiken.

Ett stort antal stöd och ett stort antal aktörer i en mängd roller har gjort att stödsystem cementerats när de borde vara flexibla.

"I samspel med musiken" tittar även närmare på de fria grupperna där Statens kulturråd 1980 gav stöd till 160 fria grupper. Vidare noteras, från samma utredning, att 2005 genomförde 139 grupper 3 263 konserter, alltså cirka 23 konserter per grupp (i praktiken en konsert varannan vecka) och att en fjärdedel av dessa konserter ägde rum utomlands. 2010 låg antalet på 164 grupper, en siffra som legat konstant under cirka 30 år. Volymen är densamma men hur många fria grupper som faktiskt existerar är i praktiken mycket svårt att fastslå. När dessutom utövarna är medlemmar i flera grupper samtidigt som de kliver in och ur institutionsvärlden blir bilden allt mer svårtydd.

2010 fick enbart 19 fria grupper mer än 100 000 kronor. Konsekvensen är att de fria grupperna har en svag ekonomi vilket innebär en småskalig verksamhet med låg försörjningsförmåga om inte de enskilda gruppmedlemmarna tar på sig fler roller eller

funktioner för att kunna försörja sig. Stödsystemet bryter således inte komplexiteten utan underbygger småskaligheten vilket ger ett fragmentiserat musikliv.

Musiken är internationell till sin natur och mycket sker över nationsgränser. Ett exempel är att nästan samtliga konserter som uppförs i Berwaldhallen sänds i genomsnitt till sju andra länder. Östersjöfestivalen sänds "live" till större delen av Europa genom Sveriges radios samarbete med EBU (European Broadcasting Union).

Musikalliansen har tillsammans med SCB (Statistiska centralbyrån) genomfört en enkätundersökning i november 2011 som visar att drygt två tredjedelar av alla frilansmusiker har haft engagemang utanför Sverige under de senaste fem åren. Svensk musik hörs och upplevs i hög grad utanför Sveriges gränser.

Denna kartläggning har dels genomfört en serie djupintervjuer (bilaga 1) och dels en egen enkätundersökning (bilaga 2) med utgångspunkt i frågan "Hur ska Statens musikverk agera för att stimulera till en ökad internationalisering av musiksektorn?". Den korta svarstiden resulterade i 164 svar varav enbart 50 var fullständiga. Den låga svarsfrekvensen ger tyvärr ingen möjlighet till att dra några generella slutsatser varför enkätsvaren utelämnas.

Vad kartläggningen kommit fram till

När vi lägger rastret mjuk infrastruktur på vår förståelse av internationalisering av det fria musiklivet, träder en dysfunktionell bild fram. Vi kan inte finna en enskild orsak till detta och slutsatsen bygger på en mosaik av iakttagelser. Från tidigare utredningar och undersökningar till de intervjuer och samtal som genomförts under denna kartläggning.

Iakttagelser, nuläge:

- *En aktör inom det fria musiklivet kan ha flera roller. Upphovsperson, musiker, sångare, producent, arrangör, säljare, marknadsförare, egen företagare, ekonom, kulturpolitiker.*
- *Denna aktör pusslar ihop sin möjlighet att verka genom t.ex. beställningar, gager, stipendier, turnéstöd, resestöd, arrangemang av klubbar, samproduktioner, samarbeten.*

Iakttagelser, struktur:

- *Konsekvensen blir en fragmentiserad sektor, resurssvaga aktörer, en hämmad långsiktighet och en upplevelse av stängda institutioner.*
- *Regelverk och riktlinjer för anslag är inte anpassade för den sammansatta aktör som verkar i sektorn.*
- *Utöver myndigheter och institutioner finns få huvudmän som agera som mellanled eller tillhandahålla resurser.*

Förutsättningar för Statens musikverks agerande

”2 § Myndigheten ska särskilt...

4. vara en plattform för kontaktförmedling och bildande av nätverk i musiklivet samt en nationell part vid internationellt samarbete,”

Förordning med instruktion för Statens musikverk (SFS 2010:1922)

”4 § Bidrag får lämnas till samarbetsprojekt av professionell art och av nationellt intresse. Samarbetsprojekten kan innefatta aktörer inom det fria musiklivet, myndigheter och institutioner. En förutsättning för bidrag är att Statens musikverk medverkar i projektet genom stödjande insatser i form av information, rådgivning och samordning eller andra.”

Förordning om statsbidrag för musiklivet (SFS 2010:1921)

Understrykningarna ovan är gjorda av författarna till kartläggningen.

Statens musikverks förordningar och instruktion ger en tydlig möjlighet att som statlig anslagsgivande myndighet agera på ett nytt sätt. Myndigheten kan och ska agera koordinerande i sitt anslagsgivande. Dock är den allmänna bilden i musiksektorn att Statens musikverk inte själva ska genomföra projekt och vara en producerande myndighet. . Samtidigt finns ett stort behov av mellanhänder inom det fria musiklivet som kan genomföra konstnärliga idéer.

Förordningarna ger ledord som stödja, informera, rådgiva, kontaktförmedla, bilda nätverk och samordna. Under intervjuerna med musiksektorn har ledord som partnerskap, mäkleri, samarbeten, kunskap, kompetens och information kommit fram.

Förordningarna möjliggör för Statens musikverk att agera proaktivt och hantera hela systemproblematiken.

Flaskhalsar som kan adresseras av Statens musikverk och musiksektorn

Statens musikverk bör ha ett övergripande syfte kring det internationella arbetet som adresserar de svagheter (s.k. flaskhalsar) som finns inom den mjuka infrastrukturen. Detta syfte bör utarbetas av Statens musikverk.

Under kartläggning har vi identifierat en serie flaskhalsar som på något sätt behöver adresseras för att skapa en struktur där det fria musiklivet kan verka på ett bättre sätt. För att genomföra förändringar krävs ett långsiktigt förhållningssätt. Statens musikverk bör vara ledande inom detta arbete, men givetvis finns det en mängd aktörer som starkt påverkar förutsättningarna för det fria musiklivet att agera internationellt.

Det handlar bl.a. om myndigheter som Statens kulturråd och Konstnärsnämnden, Länsmusiken, konserthus, arrangörer och branschorganisationer.

Här diskuteras möjliga lösningar främst ur Statens musikverks perspektiv, men vi vill betona vikten av att samverka och samordning med många av aktörerna inom musiksektorn.

Vi anser att det finns **en fast anslagsgivning** som alltid bör vara en del av Musikplattformens anslagsgivning som också löser en flaskhals. Det handlar om:

- ✓ Resestöd
- ✓ Förstudier
- ✓ Branschmöten
- ✓ Turnéstöd/gästpelsstöd

I alla fyra fallen anser vi att det är viktigt att skapa möjligheter till flexibilitet. Att t.ex. ge möjlighet för att stanna en längre tid på en annan plats för att skapa nya nätverk och potentiella nya samarbeten.

Flaskhalsar

Nedan följer sju flaskhalsar som kan adresseras av Statens musikverk och musiksektorns aktörer. I den medföljande powerpoint-presentationen exemplifieras flaskhalsarna med möjliga scenarion på hur de skulle kunna lösas. Dessa exempel ska inte ses som direkta förslag utan läsas som illustrationer för att tydliggör problematiken. De flaskhalsar som identifierats i denna kartläggning kommer ur innehållet i de intervjuer som gjorts under perioden.

⇒ Sektorn är stor och komplex, det pågår mycket under radarn. För att kunna ta ett helhetsgrepp om hela sektorn så måste Statens musikverk vara tillgängliga över hela landet.

Möjlig åtgärd: Sänk trösklarna och gör det möjligt för fler att agera internationellt. Agera i samverkan med redan existerande eller planerade initiativ.

⇒ Då det fria musiklivet är småskaligt blir det en ojämbördig part gentemot etablerade scener och institutioner. Riskerna i denna typ av samarbeten bör sänkas.

Möjlig åtgärd: Agera som risktagare för det fria musiklivet i samtal och samarbeten med det etablerade.

⇒ Sektorn behöver en gemensam röst i olika forum. Musiken finns representerad i en mängd olika politikområden, och ett flertal myndigheter arbetar med sektorn. Utan en gemensam röst kommer fragmentiseringen att bestå.

Möjlig åtgärd: Staten musikverk bör ta expertrollen och representera musiken i alla väsentliga forum.

⇒ Exportmöjligheterna är goda för det fria musiklivet, men det finns för små resurser och inte nog med specialiserade kompetenser för genomförande.

Möjlig åtgärd: Använd rollen som expert och utnyttja existerande strukturer genom att samverka med relevanta aktörer inom detta område.

⇒ Behovet av en generationsväxling inom musiksektorn är påtaglig och det finns ingen strukturerad metod för kunskapsöverföring mellan generationerna.

Möjlig åtgärd: Skapa metoder för att överföra kunskaper från de som redan har stor erfarenhet.

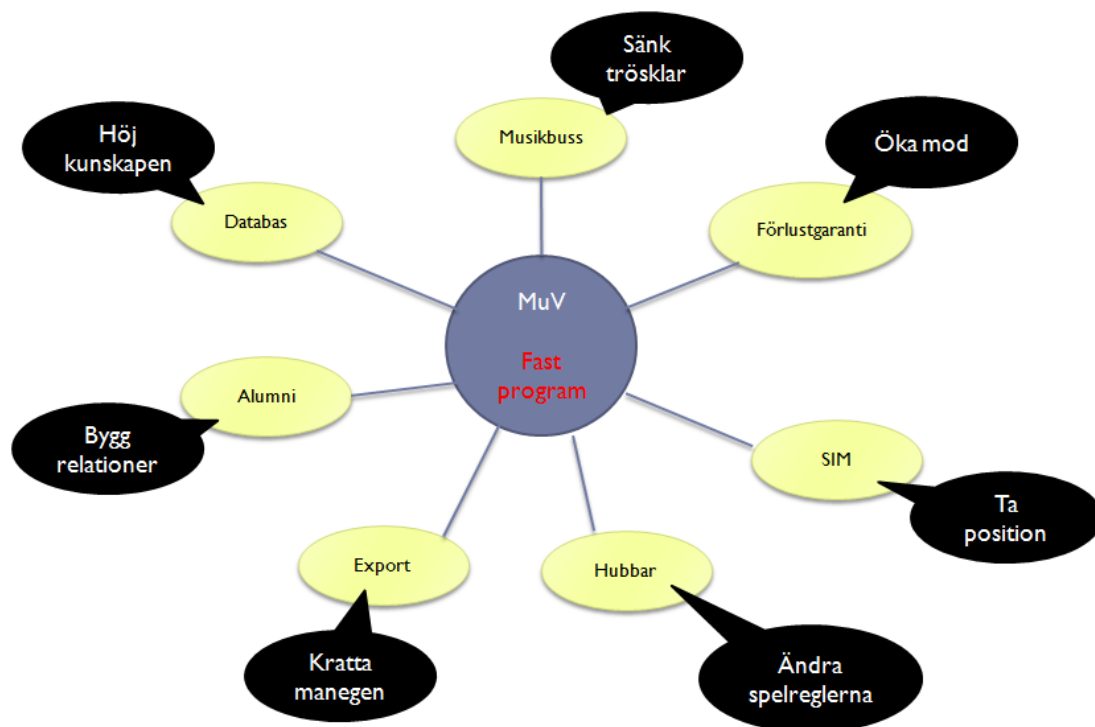
⇒ Det fria musiklivet har för få arenor att där det är möjligt att fördjupa sitt konstnärskap och skapa långsiktiga internationella samarbeten.

Möjlig åtgärd: Genom att skapa möjligheterna till nya partnerskap kan långsiktig förändring möjliggöras.

⇒ Barriärerna för information kring internationaliseringen är för höga. Kunskapen om vart och till vem man vänder sig finns inte samlad.

Möjlig åtgärd: Utnyttja den egna anslagsgivningen, andras erfarenheter och tillgängliggör kunskapen på ett så enkelt sätt som möjligt.

Vår rekommendation är att Statens musikverk gör sina egna prioriteringar för vilka flaskhalsar som ska adresseras först.

Figuren sammanfattar flaskhalsarna i en bild (se mer i bilaga 3)

Vidare arbete med utformningen av det strategiska arbetet

Ändamålet med denna kartläggning är att ge ett underlag för Statens musikverk och Musikplattformen att utarbeta en strategi för det internationella arbetet. Förväntan på Statens musikverk både från musiksektorn och från uppdragsgivaren är att myndigheten ska ta ett helhetsansvar.

Det samråd med hela musiksektorn som Statens musikverk genomför den 8 februari och den efterföljande handlingsplan som ska arbetas fram gör det möjligt att adressera dessa frågor i ett gemensamt forum och skapa förutsättningar för en långsiktig och hållbar strategi.

Mot bakgrund av hur sektorn beskrivs i denna redogörelse och de flaskhalsar som identifierats bör Musikplattformens insatser verka för att skapa bättre villkor för sektorns aktörer att agera både konstnärligt och ekonomiskt.

Bilaga 1

Namn	Tillhörighet
Alfons Karabouda	SKAP
Andreas Cavaco	Låtskrivare
Andreas Engström	Nutida musik
Ann Braathen	Agent /Opera
Anna Lindahl	Konstnärliga Rådet Musikverket
Annika Strömberg	Västra Götaland Regionen
Ashar Khan	Fri musiker Göteborg/ internationell musiker
Bengt Hall	Malmö Opera
Bill Brunson	Musikhögskolan Stockholm
Birgitta Svendén	VD, Konstnärlig ledare Operan/Stockholm
Bo Rydberg	Musikalliansen
Chris Marshall	Region Skåne
Christian Pallin	Musik arrangör/Göteborg
Christina Nilsson	Länsmusiken Norrbotten möte i Luleå
Cecilia Hörnell-Sunar	Re: Orient / Stockholm
Dror Feiler	Musiker/Komponist
Elisabet Widlund	VD, Musiksverige
Elisabeth Lundgren	Kulturchef Malmö Kommun
Eva Englund	Konstnärsnämnden
Fredrik Österling	VD Musikaliska, Länsmusiken/Stockholm
George Kentros	Musiker
Hans Enflo	Kulturdepartementet
Hans Hjort	Arrangör/ Producent Falun
Hans Häggström	SR
Helena Wessman	VD Göteborgssymfonikerna
Helge Antoni	Internationellt verksam konsertpianist/Helsingborg
Henok Achido	Musiker
Ida Lundén	Musiker/komponist
Ingrid Elam	Ordförande KN / Vice Rektor Malmö Högskola
Jacob Kellerman	Neweuropeanensemble
Jakob Kihlberg	Kulturdepartementet
Johan von Arnold	Skivbolag/ klubb
Katarina Henrysson	Real Group
Lars G. Lundgren	Västra Götaland Regionen
Lars Olof Gustavsson	Konstnärsnämnden
Leif Karlsson	Musik i Väst
Loulou Cherinet	Selam
Magnus Lemark	Statens kulturråd

Maja Adolfsson	Musikalliansen
Maria Eby von Sweigberk	SR
Martin Martinsson	Musik i Syd
Mats Lindström	EMS
Mika Romanus,	Statens kulturråd
Nicke Ström	Musiker/ Göteborg
Niklas Ryden	Komponist/ Atalante/ Göteborg
Ola Paulsson	FRIM Syd/ Fri musiker
Ozan Sunar	Re: Orient Moriska Malmö
Oziel Ibanez	Selam
Per Gårdell	Svenska institutet
Peter Wilgotsson	Musik i Syd, verksamhetschef konstmusik/ utland
Sindre Magnusson	Västra Götaland Regionen
Sofia Janok	Sångerska möte i Luleå
Sven Rånlund	Rank
Tomas Isaksson	NEO/ Norrbotten möte i Luleå
Torsten Schenlaer	Kulturchef Lund
Zerjon Abebe	Twisted Feet/Göteborg
Åsa Lundmark	Svenska institutet
Åsa Stjerna	Musiker/ljudkonstnär
Åsa Söderberg	Skånes dansteater
<i>Kontaktade</i>	
<i>Stefan Forsberg</i>	<i>VD, Konstnärlig ledare Konserthuset/Stockholm</i>
<i>Hasse Lindgren</i>	<i>Statens kulturråd</i>
<i>Fredrik Wetterqvist</i>	<i>Utrikesdepartementet</i>
<i>Anna Karinsdotter</i>	<i>Operan</i>

Bilaga 2

Enkät: Se separat fil

Bilaga 3

PowerPoint presentation: Se separat fil